

Sufixul -oiu (oîu) în onomastică.

D-l S. Pușcariu (în *Studii istororomâne*, II, p. 311), comparând numele românești *Băloiu*, *Crețoiu*, *Dimoiu*, *Dușoiu*, *Rădoiu*, *Scoroiu*, *Stănoiu*, *Vlădoiu*, *Drăgoiu* cu numele slave terminate în *-oje*, ajunge la concluzia „că în românește numirile în *-oiu* — care se găsesc cu deosebire la Mocanii crescători de oi din sudul Transilvaniei — cuprind în mare parte“ sufixul slav *-oje*. Că nu poate fi vorba de sufixul de origine latină *-oiu* (*-oîu*) < *-oneus*, ne-o arată mai ales numele *Drăgoiu* care în Banat se găsește fără *-î-*, păstrat de obicei în sufixul *-oîu*.

În cazul celei mai mari părți a numelor citate mai sus, aceasta e singura explicație posibilă a sufixului *-oiu*. În ce privește însă lista patronimicelor mocănești date în notă — luate în cea mai mare parte din V. Păcală, *Monografia satului Rășinariu*, pp. 134—135 —, explicația trebuie să fie alta. Iată câteva din aceste patronimice: *Albăstroiu*, *Andrițoiu*, *Brăiloiu*, *Burduloiu*, *Florioiu*, *Fierbântoiu*, *Ispășoiu*, *Lupoiu*, *Oncioiu*, *Purcăroiu*, *Pătrășcoiu*, etc. Sufixul *-oiu* din aceste nume este identic cu sufixul *-oîu* din Banat. Insuși d-l Pușcariu crede (op. cit.) că „-oi [din *-oje* slav] a trebuit să se confunde cu vechiul sufix *-oiu* < *-oneus* care și el era potrivit ca să derive porecle, într-o măsură, înainte de a deveni sufix augmentativ-peiorativ, avușese tocmai rostul de a individualiza, ca și în latinește (*Petronius*)“. Exemplele date de d-sa pentru acest *-oiu* < *-oneus*, întrebuintat la derivația poreclelor (a patronimicelor), se găsesc în Banat: *Albon*, *Ignaton*, *Imbroane*, *Trâmbițoniu* (în loc de *Alboî*, *Ignatoî*, *Imbroaîne*, *Trâmbițoî*).

Patronimicele mocănești trebuie puse tot în categoria aceasta. Nici explicația dată de V. Bogrea (în DR. I, p. 474) că ar fi diminutive nu e admisibilă.

De fapt sufixul *-oîu*, în Banat, când derivă porecle, supranume, devenite adeseori nume de familie, nu are nici înțeles augmentativ, nici peiorativ sau diminutiv.

De lângă ceea ce denotă numele femeii din cel al

bărbatului (de ex. *Mindoania* = nevasta lui *Minda*) sau pe cel al bărbatului din al femeii, dacă aceasta este din familie mai bogată, mai cunoscută, sau bărbatul a intrat ca ginere în casa femeii, sufixul *-oñu* formează și supranume care indică familia la care aparține un individ. Este deci un sufix care derivă supranume patronimice. Totată casa lui Moș Chență Iencuț (poreclă < Iancu) se numește: *Iencuțoñii*. Un fin, nepot sau strănepot de-al lui Iencuț e un *Iencuțoñ*; o fată o *Iencuțoane*. Satul întreg e compus din mai multe familii mari: *Fluturoñii* (Flutare), *Bălășoñii* (Baloș), *Luloñii*, chiar *Chilăricioñii*, *Petrovicioñii*. Pentru a arăta că un copil are o asemănare perfectă cu cei din familia Popovici, i se zice că e un *Popovicioñ* sau o *Popovicioane*.

Funcția sufixului *-oñu* e absolut identică cu funcția ce o avea sufixul *-esc*, astăzi cristalizat în nume de familie. E natural deci să găsim nume de familie în Banat formate cu acest sufix; porecla, supranumele patronimic trebuia numai să devie patronimic oficial. De ex.: Ion *Graviloni* (Jb. III, p. 254) care trebuie interpretat „din familia lui Grăvilă“ = Gavrilă, Anișca *Miklăușoi* (Popovici, R. D. p. 9) < Miclăuș, Ana *Păvăloñ* (ibidem, p. 6) < Pavel, Anica Stăncoane (ibidem p. 8) < Stancu. *Andrășoi*, *Bărboñ* (< Barbu), *Budžătoñ* (< Budžatu) (ibid. p. 50) etc. etc. Foarte ușor vom putea explica și numele de familie date de d-l S. Pușcariu din Banat (op. cit. p. 311): *Alboñ* (< Albu), *Ignatoñ* (< Ignat), *Imbreane* (< Imbre < ung. Imre), *Trâmbițoñ* (< Trâmbiță = poreclă). De asemenea și patronimicele mocănești: *Andrițoiu* (< Andriță), *Oncioiu* (< Onciu), *Pătrășcoiu* (= din familia lui Pătrașcu) etc. etc. Pe când în Banat sufixul e încă viu, la Mocani *-oiu* s'a cristalizat în patronimice, întotdeauna ca sufixul *-esc* în cele mai multe regiuni românești.

Ne putem însă întreba: Cum să deosebim pe *-oiu* (< sl. *-oje*) de *-oiu* (< lat. *-oneus*)? Suffixul sl. *-oje*, *-oi* derivă ipocoristice de obicei din întâia silabă a numelui slav. De ex. Dragomir, Dragoslav > *Drag-oje*, *Drag-*

oj. Numele derivat nu va avea mai mult de 3 sau 2 silabe. (Sânt și excepții : Berivoj). Pe urmă radicalul la care se adaugă sufixul *-oje* trebuie să fie o prescurtare a vreunui nume slav. Să examinăm acum lista de nume în *-oiu* din capul articolului ! *Băloiu, Stănoiu, Vlădoiu, Drăgciu, Rădoiu* au radicale slave : Bal-, Stan-, Vlad-, Drag-, Baḑ-. Dar *Crețoiu* nu e cumva Crețu + oiū și *Dimoiu* nu e Di-ma + oiū ? In Banat acestea ar avea forme *Creșon, Dimoi*.

Despre vitalitatea acestui sufix în Banat și Hunedoara ne putem încredința răsfoind listele de porecle în *-oi, -oai* publicate de ex., din Lugoj, în „Șezătoarea“ XII, p. 135, din Hunedoara, de d-l I. Popovici (op. cit. pp. 32—49).

Remarcăm că d-l Pascu (în Sufixe românești) explică cu totul altfel numele de familie derivate cu sufixul *-oiu (-oi)*. Pe de o parte le pune în categoria augmentativelor (op. cit., p. 115), de ex. *Gogonoiu* < gogón (umflătură) sau *Căcăoi* (Popovici, op. cit. p. 35) < Căcău, când aceste nume derivă din porecle și n'au caracter augmentativ : *Gogonoiu* = din familia lui Gogonea, *Căcăoi* = din familia lui Căcău (poreclă în aceeași regiune, v. Popovici, op. cit. p. 35) ; pe de altă parte le crede adjective întrebuințate ca nume (op. cit. p. 118), de ex. : *Budzătoi* < buzat, pe când știm că acest patronimic derivă firește din porecla Budzatu și nu e o variantă a adjectivului buzat + oi.

Pentru etimologia sufixului *-oiu (oi)* v. S. Pușcariu, *Locul limbii române între limbile romanice*, Discurs de recepție, p. 43. G. Giuglea în DR., II, p. 389, G. Pascu, *Sufixe românești*, p. 120.

E. PETROVICI.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Istu ir.

Pronumele istro-român *istū*, sing. m., *ista*, sing. fem., *isti*, pl. m., *iste*, pl. f., îl găsim numai precedat de un pronume demonstrativ, de ex. : *țela-istū, țesta-istū, ță-ista*, etc. Aceste forme corespund pronumelor de urmate de *-si* :